

2. Методики самопізнання майбутнього лідера: [зб. тестових методик] / упоряд. М. В. Гриньова, Ю. П. Кращенко, Н. В. Беляєва. – Полтава: Шевченко Р. В., 2011. – 116 с.
3. Новикова Л. И. Педагогика детского коллектива. Вопросы теории / Л. И. Новикова. – М.: Педагогика, 1978. – 143 с.
4. Уманский А. Л. Педагогическое стимулирование лидерства в подростковых группах: автореф. дис. на соискание учен. степени канд. пед. наук: спец. 13.00.01 «Общая педагогика, история педагогики и образования» / Александр Львович Уманский. – Казань, 1992. – 18 с.

ТОЛЕРАНТНІСТЬ ПРИ ПІДГОТОВЦІ МАГІСТРАНТІВ ПРИРОДНИЧИХ ДИСЦИПЛІН

Кривошапка І.В. (м. Полтава, Україна)

Сучасний стан розвитку людини і суспільства вимагає від особистості високого рівня її загальної культури, моральних якостей і порозумінні між людьми, яке набуває значимості в загальному глобальному процесі інтеграції й асиміляції культур. У цих умовах встановлення меж світоглядної вседозволеності стає імперативом, а виховання толерантності – пріоритетним завданням педагогіки.

Освітня практика й результати наукових досліджень свідчать, що проблемі виховання толерантності у майбутніх педагогів приділяється недостатня увага. Зокрема, у їхній підготовці бракує належних педагогічних умов для забезпечення толерантної взаємодії. Унаслідок цього в значній кількості випускників спостерігається інтолерантність, що негативно впливає на якість їхньої професійної діяльності.

В Україні проблему формування толерантності суб'єктів педагогічного процесу цілеспрямовано досліджували Т. Білоус, О. Волошина, О. Зарвіна, А. Скок, Ю. Тодорцева, Р. Бернс, С. Біблер, О. Дубасенюк, В. Іщенко, В. Лекторський та інші вчені.

У загальнопедагогічному контексті толерантність трактується як готовність прийняти інших такими, якими вони є, і взаємодіяти з ними на засадах згоди і порозуміння (О.М. Безносьук, С.К. Бондирева, С.В.Бурдіна, В.Ф. Калошин, Д.В.Колесов, К. Уейт, В.В. Шалін та ін.) [1].

Толерантність ми визначаємо як поважне ставлення до чужої думки, лояльність в оцінці вчинків і поведінки інших людей, готовність до розуміння і співпраці у вирішенні питань міжособистісної, групової і міжнаціональної взаємодії.

Толерантність означає поважання, сприйняття та розуміння багатого різноманіття культур нашого світу, форм самовираження та самовиявлення людської особистості. Формуванню толерантності сприяють знання, відкритість, спілкування та свобода думки, совісті і переконань. Толерантність – це, передусім, активна позиція, що формується на основі визнання універсальних прав та основних свобод людини [2, с.177].

Толерантна особистість – це: людина, яка добре знає себе і визнає інших; виявляє співчуття, терпіння, почуття гумору, чуйність, довіру, альтруїзм; терпима до розбіжностей; володіє собою; доброзичлива; не засуджує інших; уміє слухати [3, с.4].

Виховання в дусі толерантності не обмежується опануванням понять „толерантність” і „толерантна людина”. Через такі складові толерантності, як емпатія, довіра, уява, співчуття, слід розкрити студентам сутність „інакшості”. Важливо сформувати у майбутніх викладачів вищої школи толерантність щодо себе, передусім почуття гідності та здатності до самопізнання. Ці якості розглядаються у контексті групи, коли терпиме ставлення до себе є необхідною умо-

вою толерантності стосовно інших.

Толерантність при підготовці магістрантів природничих дисциплін слід розуміти як професійно важливу якість майбутніх викладачів вищої школи, яка характеризується здатністю сприймати без агресії інші судження, інший спосіб життя, характер поведінки, зовнішність і будь-які інші особливості суб'єктів освітнього і соціокультурного простору шляхом встановлення з ними відносин довіри, співпраці, компромісу, радості, товариствськості, емпатії та психологічного комфорту.

Говорячи про методики і технології формування толерантного стилю мислення і діяльності майбутнього вчителя, слід відмітити ефективність нетрадиційних форм організації учбового процесу: диспути, імпровізовані „мініконференції” з обговоренням важливих проблем. Ці форми організації учбового процесу вимагають попередньої підготовки. Необхідно заздалегідь ознайомитися з проблемою майбутнього обговорення, підготувати виступи, сформулювати полярні точки зору, визначити коло конкретних питань, за якими буде проходити диспут. Викладачу потрібно орієнтуватися у різноманітті підходів до проблеми, яка обговорюється, володіти вмінням направляти диспут чи діалог в бажане русло, стримувати учасників від прийняття „екстремальних” висновків та точок зору; сприяти тому, щоб учасники уникали категоричних стверджень типу „тільки так, а не інакше”, віддаючи перевагу варіанту „можливо і те, і інше”, приводячи необхідні аргументи, проявляючи гнучкість мислення [4].

Отже, проблема підготовки магістрантів природничих дисциплін до виховання толерантності складна і фактично нова для педагогіки проблема. Для її вирішення недостатньо лише усвідомлення кожним вчителем необхідності процесу виховання толерантності. Потрібно забезпечити майбутнього викладача вищої школи методами і техніками, які дозволять формувати почуття і навички поведінки, засновані на поєднанні знань і чуттєвого досвіду проживання конкретних ситуацій.

Література

1. Бех І.Д. Почуття цінності іншої людини як моральний пріоритет особистості / І.Д. Бех // Початкова школа. – №12, 2001. – С.34.
2. Декларація принципів толерантності // Педагогіка толерантності. – №3-4, 1999. – С.175-179.
3. Соцька М. Тиждень толерантності у школі / М. Соцька // Психолог. – №16, 2004. – С.3-5.
4. Vogt W. Tolerance and Education: Learning to Live with Diversity and Difference / W. Vogt – Sage Publications, Incorporated, 1997. – 289 p.

СОЦІАЛЬНІ АСПЕКТИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Криленко В.І. (м. Миколаїв, Україна)

Економічна безпека держави охоплює визначальні сфери життєдіяльності і розвитку людини, суспільства. Відсутність ефективної соціальної політики держави породжує небезпеку соціальних катаклізмів, призводить до деградації особистості, сім'ї, депопуляції, соціальної поляризації в суспільстві.

Для забезпечення економічної безпеки важливе значення має соціальний захист населення. Тому значний інтерес представляють визначення, що розкривають економічну безпеку не лише як стан економіки держави, а й характеризують її соціальну спрямованість.

Соціальна спрямованість економічної безпеки простежується у визначенні Г. Пастернак-Таранущенко, який вважає, що «під економічною безпекою держави розуміють такий стан держави, у якому всі потреби населення і країни